

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1917 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Närvarande: Herrar Clason, Hellberg*, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, Stadener, von Bahr, Oscar Olsson*, von Zweigbergk, Larsson i Västerås, Magnusson i Tumhult, Räf, Ericsson i Vallsta, Kropp, Sterne, Hallendorff*, Magnusson i Kalmar*, Andersson i Höckerum och Sjöberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 170, vari Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Riksdagsordningen.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var svensk man från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 5 saml. 25 häft. (Nr 30.)

- a) den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats honom själv, hans hustru eller minderåriga barn;
- c) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;
- d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar;
- e) den som på grund av honom ådömd straffpåföljd är utesluten från rösträtt, varom i 2 kap. 19 § strafflagen förmäles.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast av svensk medborgare utövas. Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) den som står under förmyndaerskap;
- b) den som till borgenärer all sin egendom avträtt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras krav befriad är;
- c) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;
- d) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan;
- e) den som blivit förvunnen att hava vid riksdagsmannaval med penningar eller gåvor sökt värva röster, eller emot vedergällning avgivit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, som äger

att, såvida sökanden ej blivit förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.

§ 2.

4:o. I grund — — — — som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna — — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — — — konfiskeras.

Att, där underrätt — — — — konfiskeras.

Att, i vad rättegångsmål — — — — femtio riksdaler.

Det skall ock — — — — sexton skillingar.

Att protokoll och — — — — sexton skillingar.

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården och kyrkodisciplinen rörande handlingar, i vad de innehålla upplysning, huruvida enskild person ådragit sig straffpåföljd, vilken utestänger från behörighet och rättigheter, som omfattas i 2 kap. 19 § strafflagen, eller om enskild persons leverne och seder i övrigt, såvitt de lända honom till skada eller förklenande. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att utdrag av — — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter — — — — femtio riksdaler.

Att för officiell — — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — — femtio riksdaler.

Att sådant — — — — huvudsaken.

I övrigt, och — — — — stadgat är.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 mars 1909 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, under vilka förutsättningar straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende kunde ur lagstiftningen borttagas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Sedan Kungl. Maj:t i anledning av riksdagens berörda skrivelse förordnat sakkunniga att verkställa utredning och framlägga förslag i frågan, överlämnade dessa den 30 september 1915 sitt betänkande till chefen för justitiedepartementet.

De sakkunnigas förslag går ut på, att straffpåföljdens benämning, förlust av medborgerligt förtroende, skall bortfalla och att straffpåföljdens verkningar skola, så långt möjligt är, inskränkas, en inskränkning, som skall göras särskilt ingripande, där straffpåföljden enligt nu gällande stadganden förminskar den frigivnes utkomstmöjligheter. Vidare innehåller förslaget, att frejdbetygen i sitt nuvarande skick skola borttagas och, i vad de innehålla uppgifter om ådömd förlust av medborgerligt förtroende eller den föreslagna nya påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ersättas dels med åldersbetyg, dels i vissa fall med uppgifter från straffregistret.

I överensstämmelse härmed hava de sakkunniga utarbetat förslag till lag om ändring av 2 kap. 19 § strafflagen, enligt vilket förslag benämningen förlust av medborgerligt förtroende bortfaller och i själva strafflagsstadgandet angives straffpåföljdens huvudsakliga innehåll, nämligen obehörighet att erhålla eller utöva allmän befattning och att utöva rösträtt vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Enligt de sakkunnigas förslag skulle därjämte genom ändring i 6 § promulgationslagen till strafflagen verkningarna av förlust av medborgerligt förtroende för framtiden göras identiska med innehållet i den föreslagna nya påföljden.

För behandling av innevarande riksdag äro av de utarbetade lagförslagen allenast de framlagda, som avse för reformens genomförande nödiga grundlagsändringar, medan, enligt vad departementschefen till statsrådsprotokollet uttalat, med vidare åtgärder i fråga om de övriga förslagen skall anstå i avbidan på denna riksdags beslut rörande de ifrågasatta grundlagsändringarna. Utskottet förutsätter, att dessa icke bliva av en kommande riksdag slutligen antagna, förrän de av de sakkunniga i övrigt framlagda förslagen blivit av riksdagen prövade.

Utskottet, som från grundlagssynpunkt icke har något att invända mot att en reform i den föreslagna riktningen genomföres, därest den i dess helhet befinnes lämplig, anser emellertid det slutliga avgörandet böra anstå till dess frågan om denna reform kan upptagas i hela dess utsträckning, d. v. s. så att den omfattar såväl grundlagen som lagstiftningen i övrigt. Med hänsyn härtill har utskottet för närvarande i huvudsak begränsat sig till att underkasta de föreslagna grundlagsändringarna en övervägande formell prövning.

Vad då först angår *R. O. § 16* föreslås där dels en redaktionell § 16 *R. O.* ändring i moment a), dels ock ett nytt moment e), som skulle ersätta uttrycket »välfrejdad» i paragrafens nuvarande ingress. Ändringen i moment a) innebär, att momentet fördelats på två stycken. Detta har skett för att i fråga om vartdera av de två under a) upptagna rösträttshindren möjliggöra att, på sätt de sakkunniga föreslagit, i röstlängderna angiva de särskilda hindren uteslutande genom en hänvisning till det stycke av paragrafen däri de omnämnas.

Då såsom ovan nämnts i den föreslagna nya påföljdens innehåll upptagits bl. a. förlust att utöva rösträtt i vissa offentliga angelägenheter, däribland även vid riksdagsmannaval, bör givetvis, såsom de sakkunniga framhålla, motsvarande bestämmelse införas jämväl i riksdagsordningen § 16. Då det därstädes givna stadgandet om frejd ej bör kvarstå, men redan ådömd förlust av medborgerligt förtroende fortfarande skall vara hinder för valrätt vid riksdagsmannaval, måste användas ett båda påföljderna omfattande uttryck, som innebär, att den, som är genom laga kraftägande utslag ådömd vare sig den gamla eller den föreslagna nya påföljden, skall, så länge han är underkastad sådan påföljd, vara förlustig ovan nämnda behörighet. De sakkunniga hade föreslagit, att moment e) skulle erhålla följande lydelse: »e) den som är från valrätten utesluten på grund av honom ådömd straffpåföljd». Kungl. Maj:t har emellertid förordat en annan formulering, dock utan att några skäl därför angivits i propositionen. Utskottet har funnit den av de sakkunniga föreslagna formuleringen, som hänvisar endast till valrätten vid riksdagsmannaval och ej såsom det kungliga förslaget även till valrätten vid prästval och i kommunala ärenden, vara att föredraga framför Kungl. Maj:ts förslag, och utskottet får på den grund föreslå, att åt ifrågavarande grundlagsstadgande måtte givas följande lydelse: »e) den som är från valrätten utesluten på grund av honom ådömd straffpåföljd».

Beträffande härefter *R. O. § 26* äro ändringar föreslagna i momenten c) och d). Då enligt de sakkunnigas förslag benämningen förlust av medborgerligt förtroende skall bortfalla och ersättas av den föreslagna nya påföljden, har såsom av det kungl. förslaget framgår en omredigering måst företagas av mom. c). Därjämte har den i nuvarande moment d) omförmälda diskvalifikationsgrunden »ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas» uppflyttats till mom. c), vilket moment med anledning därav omformulerats så, att därav framgår, att bestämmelserna om påföljd, som är ådömd genom icke lagakraftägande utslag samt om ställande under framtiden för brott, som kan medföra sådan påföljd, icke asve övärdighet att i rikets

tjänst vidare nyttjas. Slutligen har föreslagits, att i moment c) ordet »medför» utbytes mot det riktigare uttrycket »kan medföra».

Utskottet har ej haft någon erinran att göra mot Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.

§ 1, 4:o,
tryckfri-
hetsförord-
ningen.

Enligt *tryckfrihetsförordningen* § 1, 4:o erfordras för närvarande för erhållande av bevis, att intet hinder förekommer för utgivande av dagblad eller periodisk skrift, att sökanden ej blivit dömd för nesligt brott eller förklarad ovärdig att föra andras talan. Uttrycket »nesligt brott» tolkas såsom sammanfallande med brott, vilket medför förlust av medborgerligt förtroende.

Då nu enligt de sakkunnigas förslag nämnda påföljds ådömande i allmänhet ej skall utgöra bedömningsgrund vid avgörande av behörighetsfrågor av ifrågavarande art, har villkoret att ej vara dömd för nesligt brott i förslaget ej bibehållits för erhållande av sådant bevis, varom ovan nämnts.

Utskottet har ej ur grundlagssynpunkt någon erinran att göra mot vad Kungl. Maj:t i denna del föreslagit.

§ 2, 4:o,
nionde sty-
cket, tryck-
frihetsför-
ordningen.

Vad angår den föreslagna ändringen av § 2, 4:o, *nionde stycket* *tryckfrihetsförordningen* yttra de sakkunniga följande: »Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om god frejd såsom förutsättning för behörighet, rättighet eller förmån och om skyldighet att förete frejdbetyg skall enligt 6 § i promulgationslagen till strafflagen icke vidare tillämpas. Nu gällande bestämmelser rörande utfärdande av frejdbetyg skola till följd härav bortfalla. Men dessutom bör tillses, att icke plägseden att av arbetssökande fordra frejdbetyg leder därtill, att i frejdbetygens ställe träda andra av prästerskapet utfärdade intyg, av vilka framgå, huruvida den arbetssökande ådragit sig förlust av medborgerligt förtroende eller den föreslagna nya straffpåföljden. Redan nu finnes i § 2, 4:o, nionde stycket *tryckfrihetsförordningen* stadgat förbud att i andra fall, än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag ur kyrkoböcker eller av andra själavården eller kyrkodisciplinen rörande handlingar i avseende på enskilda personers leverne och seder, *såvitt de lända dem till skada eller förklenande*. Från ovan omförmälda synpunkt sett är det emellertid lika viktigt, att intyg ej får lämnas, att vederbörande *icke* ådragit sig ovan nämnd straffpåföljd. I annat fall skulle ju för den arbetssökande på grund av omöjligheten att förete sådant intyg inträda samma verkan, som nu följer av anteckningen i frejdbetyget, att han är vanföredad. De sakkunniga hava därför föreslagit, att skillnad göres mel-

lan upplysning om ådragen eller icke ådragen straffpåföljd, vilken utestänger från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen å ena sidan, samt om personens leverne och seder i övrigt å den andra. I förra avseendet får meddelad eller till tryck utlämnad handling ej innehålla någon som hälst upplysning, i det senare fallet är bestämmelsen densamma som nu, d. v. s. upplysning får lämnas om personens leverne och seder, såvitt de ej lända honom till skada eller förklenande.»

Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del överensstämmer med det av de sakkunniga sålunda förordade, och utskottet har ur konstitutionell synpunkt ej funnit skäl till någon erinran mot detsamma.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse):

§ 16.

Valrätt tillkommer en var *väl-frejdad* svensk man från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

(Föreslagen lydelse):

§ 16.

Valrätt tillkommer en var svensk man från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller
som är i konkurstillstånd;

(Nuvarande lydelse):

- b) den som — — — minder-
åriga barn;
c) den som — — — kalender-
åren;
d) värnpliktig, — — — värn-
pliktsövningar.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan en-
dast av svensk medborgare utövas.

Ej må såsom riksdagsman god-
kännas:

- a) den som — — — förmynder-
skap;
b) den som — — — befriad är;

c) *den som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust av sådant förtroende, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket medför nämnda påföljd;*

d) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan *eller att i rikets tjänst vidare nyttjas;*

e) den som — — — stört valfriheten.

(Föreslagen lydelse):

- b) den som — — — minderåriga barn;
c) den som — — — kalenderåren;
d) värnpliktig — — — värnpliktsövningar;
e) *den som är från valrätten utesluten på grund av honom ådömd straffpåföljd.*

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast av svensk medborgare utövas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) den som — — — förmynderskap;
b) den som — — — befriad är;

c) *den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;*

d) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan;

e) den som — — — stört valfriheten.

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

— — — — —
 4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, som äger att, såvida sökanden ej för *nesligt brott* blivit dömd, eller förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.

§ 2.

4:o. I grund — — — som helst. Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — — konfiskeras.

Att, där underrätt — — — konfiskeras.

Att, i vad rättegångsmål — — — femtio riksdaler.

Det skall ock — — — sexton skillingar.

Att protokoll och — — — sexton skillingar.

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården

§ 1.

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, som äger att, såvida sökanden ej blivit förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.

§ 2.

4:o. I grund — — — som helst. Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna — — — icke uppenbara.

Att ej några — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — — — konfiskeras.

Att, där underrätt — — — konfiskeras.

Att, i vad rättegångsmål — — — femtio riksdaler.

Det skall ock — — — sexton skillingar.

Att protokoll och — — — sexton skillingar.

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

och kyrkodisciplinen rörande handlingar, *i avseende på enskilda personers* leverne och seder, såvitt de lända *dem* till skada eller förklenande. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att utdrag av — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter — — — femtio riksdaler.

Att för officiell — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — femtio riksdaler.

Att sådant — — — huvudsaken.
I övrigt, och — — — stadgat är.

den och kyrkodisciplinen rörande handlingar, *i vad de innehålla upplysning, huruvida enskild person ådragit sig straffpåföljd, vilken utestänger från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen, eller om enskild persons* leverne och seder *i övrigt*, såvitt de lända *honom* till skada eller förklenande. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att utdrag av — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter — — — femtio riksdaler.

Att för officiell — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — femtio riksdaler.

Att sådant — — — huvudsaken.
I övrigt, och — — — stadgat är.

Stockholm den 2 juni 1917.

På utskottets vägnar:

SAM. CLASON.